

Δραματικές συμβάσεις και τεχνικές
(Beginning Drama 11-14, Jonothan Neelands,
David Fulton Publishers, London 1998)

Αυτή είναι μία συλλογή (με αλφαβητική ταξινόμηση) των πιο συχνά χρησιμοποιούμενων συμβάσεων και τεχνικών προκειμένου να δομήσουμε ένα δράμα. Αναφορές σε αυτές τις τεχνικές συναντούμε συχνά σε εγχειρίδια διδασκαλίας, αναφορές εκπαιδευτικής πολιτικής και αναλυτικά προγράμματα. Αυτές οι συμβάσεις δεν συνιστούν δομές από μόνες τους, αλλά δομικά μέρη, που μαζί με άλλα, δημιουργούν δομές. Η μαγειρική είναι μία χρήσιμη αναλογία: η λίστα των συμβάσεων είναι όπως η λίστα των υλικών σε μια συνταγή. Μόνο όταν τα υλικά συνδυάζονται σωστά και με ακρίβεια δίνουν ένα νόστιμο γεύμα! Έχω δώσει μόνο ένα σύντομο ορισμό των πιο γνωστών συμβάσεων. Για περισσότερες λεπτομέρειες πάνω στις συμβάσεις και την προσέγγισή τους βλέπε Neelands, J. (ed. Goode, T.) 1990 Structuring Drama Work: Cambridge University Press.

Alter-ego (άλλος εαυτός)

Σε αυτήν την τεχνική εμπλέκεται ένας άλλος μαθητής από αυτόν που παίζει το χαρακτήρα σαν προέκταση του χαρακτήρα. Η βασική λειτουργία του 'άλλου εαυτού' είναι να εκφράσει τα συναισθήματα ή την 'εσωτερική ομιλία' του χαρακτήρα. Η σύμβαση αυτή σχεδιάστηκε για να εμβραθύνει τη συλλογική κατανόηση ενός χαρακτήρα, πώς αισθάνεται για μία δεδομένη κατάσταση όταν ο ίδιος ο χαρακτήρας δεν έχει τη δυνατότητα να εκφραστεί (κείμενο-κάτω κείμενο). Η έκφραση των συναισθημάτων μπορεί να είναι λεκτική ή φυσική/σωματική. Ιδιαίτερα αποτελεσματική τεχνική όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με την ανακριτική καρέκλα (hot-seating).

Χορωδιακή ομιλία (choral speak)

Ένα γραπτό κείμενο χωρίζεται σε τμήματα για να ειπωθεί από την ομάδα. Το κείμενο μπορεί να ανήκει σε οποιοδήποτε είδος (θεατρικό κ.τ.λ.). Σκοπός της χορωδιακής ερμηνείας είναι ο σχολιασμός και η ανάπτυξη του αρχικού κειμένου και όχι η κυριολεκτική του απόδοση αναθέτοντας στίχους ή μέρη του κειμένου σε μεμονωμένα άτομα. Η χορωδιακή ομιλία είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική σαν μέρος ενός μοντάζ που συνδυάζει και άλλες τεχνικές όπως το ταμπλώ ή την παντομίμα.

Κυκλικό δράμα (circular drama)

Είναι μία παραλλαγή του δράματος σε μικρή ομάδα. Εδώ, δίνονται στις ομάδες διαφορετικές σκηνές που αφορούν σε έναν κεντρικό χαρακτήρα. Οι ομάδες προετοιμαζουν τις σκηνές και στη συνέχεια ο δάσκαλος σε ρόλο συνδέει κάθε σκηνή ως ο κεντρικός χαρακτήρας και αυτοσχεδιάζει σύντομα με κάθε ομάδα πριν συνεχίσει. Δίνεται έτσι η ευκαιρία να δούμε διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς του κεντρικού χαρακτήρα σε ποικίλα πλαίσια του δημόσιου και ιδιωτικού βίου.

Συλλογικός χαρακτήρας (collective character)

Μία ομάδα αυτοσχεδιάζει πάνω σε ένα χαρακτήρα. Κάθε ένας μπορεί να μιλήσει ως ο χαρακτήρας. Με αυτόν τον τρόπο όλη η τάξη εμπλέκεται σε ένα διάλογο, για παράδειγμα, η μισή τάξη μιλάει σε έναν από τους εμπλεκόμενους χαρακτήρες. Δεν είναι αναγκαία η συμφωνία στις αποκρίσεις που δίνουν οι μαθητές. Διαφορετικές απόψεις μπορούν να βρουν έκφραση έτσι ώστε να υπάρχει επίσης διάλογος ανάμεσα και στα άτομα που δημιουργούν το συλλογικό χαρακτήρα.

Αλληλογραφία (letters)

Ο δάσκαλος ή ο αρχηγός της ομάδας παραδίνει γράμματα με σκοπό να εισάγει νέα στοιχεία, να εστιάσει, ή να δημιουργήσει ένταση στο δράμα. Οι συμμετέχοντες, από την άλλη, γράφοντας γράμματα σε ρόλο ή χωρίς ρόλο μπορούν να αποκρυσταλλώσουν ή να αναλογιστούν παρελθόντα γεγονότα στο δράμα.

Ο Μανδύας του Ειδικού (Mantle of the Expert)

Το βασικό χαρακτηριστικό αυτής της σύμβασης είναι ότι οι μαθητές μπαίνουν σε ρόλο χαρακτήρων με εξειδικευμένη γνώση σχετική της κατάστασης που τους δίνει το δραματικό πλαίσιο. Στην απλή του μορφή ο Μανδύας του Ειδικού απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία και μάθηση που είναι ταυτόχρονα και διαθεματική. Παράλληλα, διαπιστώνω ότι ο ρόλος του ειδικού καθαυτός έχει εξαιρετική δυναμική καθώς ενδυναμώνει και κινητοποιεί τους μαθητές.

‘Σημειώνοντας τη στιγμή’ (marking the moment)

Επιτρέπει στους συμμετέχοντες να ανασκοπήσουν και να συζητήσουν σχετικά με μία στιγμή του δράματος κατά την οποία σημειώθηκαν έντονες αντιδράσεις και συναισθήματα από άτομα μέσα στην ομάδα. Η ανασκόπηση γίνεται εκτός το ρόλου άρα οι αντιδράσεις που εντοπίζονται είναι των συμμετεχόντων και όχι των χαρακτήρων που έπαιζαν. Υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη σύμβαση για να μοιραστούν ‘τη στιγμή τους’ με τους υπόλοιπους της ομάδας.

Συναντήσεις (meetings)

Η ομάδα συναντιέται για να συζητήσει κάποιο πρόβλημα ή κάποιες πληροφορίες μέσα στο σχήμα μιας τυπικής συνάντησης που έχει το χαρακτήρα της συγκεκριμένης πολιτισμικής ταυτότητας όπως αυτή ορίζεται από το φανταστικό πλαίσιο του δράματος: για παράδειγμα, σχέσεις ισχύος και κοινωνικής θέσης των χαρακτήρων. Χρήσιμη τεχνική για τον δάσκαλο για να εισάγει νέες πληροφορίες, να δημιουργήσει ατμόσφαιρα ή ένταση ενώ βρίσκεται μέσα στην φανταστική κατάσταση αντί να διακόψει το δράμα για να πετύχει τα παραπάνω.

Η στιγμή της αλήθειας (moment of truth)

Κατά την τεχνική αυτή η ομάδα πρέπει να επινοήσει μια τελική σκηνή για το δράμα. Νωρίτερα, όμως, πρέπει να γίνει μια συζήτηση ανασκόπησης των κυριοτέρων γεγονότων και εντάσεων προκειμένου να πετύχουν την πιο εύστοχη και ακριβή εστίαση για την τελική σκηνή.

Αφήγηση (narration)

Ενας από τους συμμετέχοντες αφηγείται μια ιστορία ενώ οι άλλοι την αναπαριστούν, ή μια σειρά από σκηνές συνδέονται με αφήγηση που απλά ‘λέει’ την ιστορία, ή ακόμα καλύτερα, σχολιάζει τη δράση από μια ορισμένη οπτική γωνία.

Συζητήσεις που κρυφακούονται (overheard conversations)

Η ομάδα ‘κρυφακούει’ προσωπικές συζητήσεις μεταξύ χαρακτήρων στο δράμα. Μια ενδιαφέρουσα εξέλιξη της τεχνικής είναι όταν η ομάδα πρέπει να συμφωνήσει ή όχι αν θα χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες που έμαθε στη συνέχεια του δράματος ή αν θα προσποιηθούν ότι δεν γνωρίζουν τίποτα. Για να δώσει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να ακούσουν την ιδιωτική κουβέντα ο δάσκαλος / αρχηγός μπορεί να εισάγει μια νέα ιδέα, απειλή ή πρόβλημα δημιουργώντας φήμες που θα ερμηνευτούν με διαφορετικούς τρόπους.

δημιουργούν οι μαθητές. Ένα δαχτυλίδι το οποίο δεν μπορεί να φτιαχτεί έτσι ώστε να ταιριάζει, μια κούκλα που πετιέται απρόσεκτα από έναν αδιάφορο γονέα, μία δολοφόνος που προσπαθεί να ξεπλύνει τα χέρια της.

Ο κύκλος του κουτσομπολιού (gossip circle)

Η ιδιωτική και δημόσια συμπεριφορά των χαρακτήρων σχολιάζονται μέσα από φήμες και κουτσομπολιά που διαδίδονται στην κοινότητα. Καθώς οι φήμες 'απλώνονται' στον κύκλο παίρνουν υπερβολικές διαστάσεις και διαστρεβλώνονται. Χρήσιμος τρόπος για να εντοπίσουμε προδραταλείψεις, συγκρούσεις και αντιφάσεις που θα διερευνηθούν παραπέρα.

Ομαδικό γλυπτό (group sculpture)

Η ομάδα, ή ένα άτομο από την ομάδα, φτιάχνει με εθελοντές ένα σχήμα, συνήθως μη αναπαραστατικό, το οποίο εκφράζει μια συγκεκριμένη οπτική του θέματος ή του προβλήματος που εξετάζεται. Η συλλογική δημιουργία αυτού του 'αγάλματος' ωθεί τα μέλη της ομάδας να καταθέσουν την προσωπική τους ερμηνεία πάνω στα γεγονότα που παρουσιάστηκαν στο δράμα. Αυτή η τεχνική διαφέρει από την παγωμένη φωτογραφία που τείνει σε μια πιο κυριολεκτική αναπαράσταση.

Τίτλοι (headlines)

Δηλώσεις σε ύφος τίτλων εφημερίδας χρησιμοποιούνται για να εστιάσουμε την προσοχή σε συγκεκριμένη οπτική γωνία του δράματος. Μπορούν να συνδυαστούν με παγωμένες φωτογραφίες, για παράδειγμα, σε μία φωτογραφία ποικίλοι τίτλοι φωτίζουν διαφορετικές οπτικές γωνίες και τάσεις.

Ανακριτική καρέκλα (hot-seating)

Χαρακτήρες ερωτώνται για τις αξίες, τα κίνητρα, τις σχέσεις και τις πράξεις τους από άλλα άτομα της ομάδας. Αυτή η τεχνική είναι εξαιρετικά χρήσιμη σε θεατρικές πρόβες γιατί βοηθά τον ηθοποιό να βιώσει αλλά και να ανακαλύψει διαφορετικές όψεις του χαρακτήρα που υποδύεται μέσα από τις απαντήσεις του στις ερωτήσεις που του γίνονται. Αυτοί που θέτουν τα ερωτήματα μπορούν, επίσης, να είναι σε ρόλο ως μάρτυρες, ιστορικοί, ντετέκτιβ, κ.τ.λ. Μπορούμε, επίσης, να δημιουργήσουμε περισσότερη ένταση αν ο χαρακτήρας ερωτηθεί σε μια κρίσιμη στιγμή στο δράμα ή πριν μια καθοριστική απόφαση στη ζωή του.

Παγόβουνο (iceberg)

Κατά την τεχνική αυτή, που είναι κατάλληλη για ανασκόπηση (reflection), σχεδιάζεται ένα παγόβουνο. Οι μαθητές πρέπει να αποφασίσουν ποια στοιχεία σε μια σκηνή αποτελούν το κείμενο και να τα γράψουν πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας και ποια στοιχεία αποτελούν το κάτω-κείμενο και να τα γράψουν κάτω από αυτήν.

Αυτοσχεδιασμός (improvisation)

Πρόκειται για ένα αυθόρμητο παίξιμο μιας δεδομένης κατάστασης κατά την οποία οι μαθητές πρέπει να ανταποκριθούν σε δεδομένα στοιχεία – ποιος, που, πότε, τι. Επιπλέον είναι και μια προετοιμασμένη αλλά χωρίς σενάριο παρουσίαση ή ακόμα και μία κατάσταση που προετοιμάστηκε από ομάδα μαθητών και που κατά τον αυτοσχεδιασμό εμπλέκεται και ο δάσκαλος σε ρόλο ή εθελοντές από άλλη ομάδα.

Συνεντεύξεις, ανακρίσεις (interviews, interrogations)

'Ρεπόρτερς' παίρνουν συνέντευξη από τους χαρακτήρες ή αρχές τους ανακρίνουν προκειμένου να αποκαλύψουν τα κίνητρα, τις αξίες, τα πιστεύω τους ή να εκμαιεύσουν περισσότερα στοιχεία για μια κατάσταση.

Προσωπικά υπάρχοντα (private property)

Ένας χαρακτήρας εισάγεται ή χτίζεται μέσα από προσεκτικά επιλεγμένα προσωπικά υπάρχοντα-αντικείμενα, γράμματα, αναφορές, ρούχα, παιχνίδια, μετάλλια κτλ. Οι λεπτομερείς πληροφορίες που αποκαλύπτονται από αυτά τα αντικείμενα μπορεί να έρχονται σε αντίθεση με το χαρακτήρα που αποκαλύπτεται πολύ λίγα για τον εαυτό του ή που παρουσιάζει μια αντιφατική εικόνα του εαυτού του σε σχέση με αυτήν που μαρτυρούν τα αντικείμενα. Τα προσωπικά υπάρχοντα αποτελούν μια μορφή κάτω κειμένου στις ενέργειες και τα λόγια του χαρακτήρα.

Αναπαραστάσεις (re-enactments)

Για να εξετάσουμε λεπτομερώς μια κατάσταση, σκηνή ή γεγονός που έχει ήδη συμβεί πρέπει να το αναπαραστήσουμε. Όταν αυτό γίνεται για να ξεκαθαρίσουμε γεγονότα ή για να επιβεβαιώσουμε φήμες, καταφέρνουμε ταυτόχρονα να ελέγξουμε και κατά πόσο έχει κατανοήσει όλη η ομάδα την κατάσταση.

Ρεπορτάζ (reportage)

Οι συμμετέχοντες αναφέρονται σ' ένα γεγονός με δημοσιογραφικό ύφος είτε μέσα από το δράμα σε ρόλο είτε έξω χωρίς ρόλο. Οι δημοσιογράφοι μπορούν να δουλεύουν σε οποιοδήποτε είδος μαζικής ενημέρωσης.

Τελετουργία και τελετή (ritual & ceremony)

Οι μαθητές δημιουργούν κατάλληλες τελετουργίες και τελετές οι οποίες τελούνται από χαρακτήρες για να σηματοδοτήσουν επιστεύσεις, μύθους, ιδεολογίες κτλ.

‘Ο ρόλος στον τοίχο’ (role on the wall)

Ο ‘φάκελος’ ενός χαρακτήρα κρατάται με τη μορφή ενός μεγάλου ανθρώπινου περιγράμματος πάνω στο οποίο οι μαθητές γράφουν φράσεις κλειδιά, σκέψεις ή συναισθήματα για τον χαρακτήρα. Το περίγραμμα φυλάσσεται και συμπληρώνεται καθώς οι μαθητές ανακαλύπτουν περισσότερα για τον χαρακτήρα.

Δράμα σε μικρή ομάδα (small-group drama)

Υποομάδες από όλη την τάξη δουλεύουν πάνω σε ξεχωριστές αλλά σχετικές εκδοχές ή προεκτάσεις ενός ευρύτερου θέματος.

Μουσική επένδυση (soundtracking)

Για να δημιουργήσουμε ατμόσφαιρα στο ‘χώρο’ που εξελίσσεται το δράμα χρησιμοποιούμε ήχους. Ηχογραφημένοι από πριν ή ζωντανοί, οι ήχοι δημιουργούνται συνήθως από τους συμμετέχοντες.

Η μεταξύ απόσταση (space between)

Οι μαθητές τοποθετούν τους χαρακτήρες έτσι ώστε η απόσταση μεταξύ τους να αντιπροσωπεύει τη σχέση τους ‘πόσο κοντά ή μακριά, ποιος είναι κοντά σε ποιόν’. Οι μαθητές μπορούν επίσης να αναλογιστούν την αλλαγή της απόστασης μέσα στο χρόνο-οι χαρακτήρες τώρα είναι πιο κοντά ή πιο μακριά; μπορούν ακόμα να ονομάσουν την απόσταση-προδοσία, φόβος, ισχύς κτλ.

Διαχωρισμένη οθόνη (split-screen)

Οι μαθητές σχεδιάζουν δύο διαφορετικές σκηνές οι οποίες συμβαίνουν σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους. Στη συνέχεια τις επεξεργάζονται κόβοντας αποσπάσματα στην αρχή και στο τέλος ανάμεσα στις δύο σκηνές όπως και στην παραγωγή ταινιών. Το μοντάρισμα των δύο σκηνών πρέπει να είναι προσεκτικά προετοιμασμένο έτσι ώστε να μεγιστοποιήσει τις συνδέσεις, αναλογίες ή την ειρωνεία ανάμεσα τους.

Ακίνητες φωτογραφίες / βίντεο-παύση (still photographs / video pause)

Η ακίνητη φωτογραφία συμπεριλαμβάνει την τεχνική του παγωμένου πλαισίου ή την πάγωμα μιας δράσης όπως και στο βίντεο και επιτρέπει στην ομάδα να εξετάσει με περισσότερη λεπτομέρεια μια συγκεκριμένη στιγμή.

Ταμπλώ (tableau)

Οι συμμετέχοντες δημιουργούν μια εικόνα χρησιμοποιώντας τα σώματά τους για να αναπαραστήσουν μια στιγμή από το δράμα. Αυτή η τεχνική συνδυαζόμενη με επένδυση ήχου, ανίχνευση σκέψεων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ποικίλες περιστάσεις. Δοκιμάστε να συνδέσετε δύο ή και περισσότερες εικόνες μαζί για να δώσετε την αφηγηματική εξέλιξη ή για να προβλέψετε την πιθανή έκβαση.

Ο δάσκαλος σε ρόλο (teacher in role)

Στην πιο απλή μορφή ο δάσκαλος παίρνει μέρος και αυτός στο δράμα. Οι δάσκαλοι συνήθως αισθάνονται, για διάφορους λόγους, ιδιαίτερα διστακτικοί στην ιδέα να συμμετάσχουν μαζί με τα παιδιά, αλλά δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι τα παιδιά δέχονται πολύ θετικά το γεγονός ο δάσκαλός τους να είναι συμμετέχων στην από κοινού δημιουργία του δράματος.

Τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (telephone conversations)

Οι ακροατές ακούν ή την μια πλευρά της συζήτησης ή και τις δύο ανάλογα με τον στόχο μας. Ο δάσκαλος χρησιμοποιεί την τεχνική αυτή για να προσθέσει πληροφορίες να εξελίξει την αφήγηση ή να δώσει ένταση μέσα από το δράμα.

Έτσι-αλλιώς (this way-that way)

Η ίδια σκηνή ή γεγονότα μπορούν να παιχτούν με διαφορετικούς αφηγητές. Η σκηνή παρουσιάζεται διαφοροποιημένη ανάλογα με τα ενδιαφέροντα ή την οπτική του αφηγητή.

Ανίχνευση σκέψεων (thought tracking)

Οι εσωτερικές σκέψεις του χαρακτήρα αποκαλύπτονται είτε από το άτομο που υποδύεται το ρόλο ή από άλλους της ομάδας. Αυτός είναι ένας πολύ χρήσιμος τρόπος για να καθυστερήσουμε τη δράση και να εμβαθύνουμε το δράμα ιδιαίτερα όταν συνδυάζεται με παγωμένες εικόνες ή ταμπλώ.

Ανολοκλήρωτο υλικό (unfinished materials)

Παρουσιάζουμε στην ομάδα ένα απόσπασμα κειμένου, ζωγραφιάς, διαγράμματος, οπτικής ή ακουστικής ταινίας που είναι ανολοκλήρωτα. Στόχος τους είναι να τα συμπληρώσουν ή να εξηγήσουν γιατί έμειναν ατελείωτα.

Εμπνευση-παρώθηση (venting)

Είναι μια παραλλαγή της ανίχνευσης σκέψεων κατά την οποία οι μαθητές απελευθερώνουν τα συναισθήματα, τη σύγχυση, τις αμφιβολίες που έχει στο μυαλό του ο χαρακτήρας σε μια δεδομένη στιγμή. Πολλοί μαθητές ταυτόχρονα μπορούν να δημιουργήσουν ένα διάλογο ή να παρουσιάσουν τις διαφορετικές όψεις στη σκέψη του χαρακτήρα.

Ομαδικό δράμα (whole-group drama)

Όλοι οι συμμετέχοντες με τη συμμετοχή συνήθως και του δασκάλου / αρχηγού παίρνουν μέρος στο ίδιο δράμα την ίδια στιγμή (βλέπε και συναντήσεις).